

Azonosító
jel:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2021. május 3.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

2021. május 3. 9:00

Időtartam: 240 perc

Pótlapok száma	
Tisztázati	
Piszkozati	

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Fontos tudnivalók

Ossza be a 240 percet úgy, hogy minden feladatra legyen elég ideje!

Alaposan olvassa el a feladatokat, kérdéseket, szempontokat!

Bátran fogalmazzon önálló véleményt, ahol azt kéri a feladat!

Írásait gondosan szerkessze, helyesírását ellenőrizze a szótárból, ha bizonytalan!

A költői-írói helyesírás átvétele saját szövegében nem hiba, ha az idézet szó szerinti és idézőjellel jelölt. Amennyiben az idézet jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor ügyeljen arra, hogy *A magyar helyesírás szabályainak* 12. kiadása alapján írja az adott szót!

Jegyzeteket, vázlatot készíthet, de ügyeljen, hogy azok elváljanak a kész fogalmazásoktól!

Ha a megoldott feladatokban javítani akar, akkor a javítani kívánt szót / szavakat húzza át, a helyesnek vélt szót / szavakat pedig írja le újra!

Eredményes munkát kívánunk!

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, és válaszoljon a kérdésekre!

Az egyes feladatokhoz zárójelben megadtuk a megoldáshoz szükséges bekezdés/ek számát.

Lapis József: Ősz és tél között – egy toposz nyomában (részlet)

(1) Az ember életének állandó vonatkoztatási pontja az idő, mely elsősorban múlásként tételeződik számára, mégpedig úgy, hogy nem feledkezhet meg arról, hogy nem az idő múlik: ő múlik el. Az elmúlás mindig tudott, de nem mindig tudatosított állapot. A „mi”-ként felfogott idő mérés (például óra) általi absztrahálása inkább megfeledkeztet az elmúlás „miként”-jéről, mint szembesít vele. A mért idő mint tárgyiasított jelenség az idő embertől független, külső létezésének illúzióját tárja elénk, s egyszersmind ezáltal lehetőséget is nyújt a hozzá való viszonyra. A mért idő nem válik kevésbé fenyegetővé – a percek, órák halmazainak észlelése és gyakorlati kezelése kiváltotta frusztráció az ár a mindennapi élet működtethetőségéért. Az idő mérésének „órán túli” módozatai rendre a természeti idő ciklusaihoz kapcsolódnak; a mechanikus szerkezetek általi ismétlődések (másodperc, perc, óra) sokkal kevésbé hatnak alapvető fontosságúnak (és egyben észlelhetőnek), mint általában a napok, évszakok, évek.

(2) A hetek és hónapok kevésbé nyilvánvaló észlelhetősége (ki tartja például számon a holdciklusokat?) olyan társadalmi gyakorlattal van megtámogatva, mint például a hétvégi pihenőnapok. A rendszertelen és kiszámíthatatlan munkabeosztásban dolgozók általános tapasztalata a hetek és hónapok összefolyása és nehezebb elkülöníthetősége. A mérsékelt égövi területeken a legáltalánosabban és legnyilvánvalóbban számon tartható és számon tartott természeti ciklusokat a napok egymásutánisága és az évszakok (és ezzel együtt az évek) váltakozása jelenti.

(3) Nem véletlen, hogy ezek a ciklusok lettek leginkább különféle szimbolikus és allegorizációs eljárások forrásai, beszéljünk a művészetek bármely területéről (a mítoszoktól a népművészeteken át a modern líráig) az ókortól napjainkig. A virradattól a délen át az estébe hajló nap csakúgy, mint a nyáron és őszen át a tavasztól télig tartó év **analógiásan** a születéstől az érett életszakaszon át a halálig terjedő emberi életpályával kapcsolódtak össze. [...]

(4) Ha az előbb vázolt **analógiás** ciklusokat ívekként vizualizáljuk, akkor a legnagyobb különbség a viszonyban részt vevő felek között az, hogy míg a természeti ciklusokban az ív, körré alakulva, elindul visszafelé, addig az ember pályáíve keletkezik és megszakad valahol. Ez a különbség eltérőképp tételeződik és válik jelentéssé a különböző ábrázolások során, és leginkább a – keleti, indiai világnézetekhez inkább köthető – ciklikus-visszatérő és a – nyugati, európai szemlélethez közelebb álló, a teremtett világ rendjét jelképező – lineáris-előrehaladó időfelfogás szembeállíthatóságán alapszik. [...]

(5) A ciklikus időfelfogás hatásának jellemző példája lehet Petőfi Sándor *Itt van az ősz, itt van újra...* című ismert költeménye, mely épp azáltal válhatott a meghittség, otthonosság emblematikus versévé, hogy az őszhöz kapcsolódó hagyományrendszer elemeit a körkörös idő keretébe helyezte, és ezáltal kiemelte azokat az elmúláshoz köthető tradícióból [...] Ezért társulhat az ősz képzetéhez itt a nyugalom, pihenés érzete – van belőle felébredés. Németh G. Béla úgy fogalmaz, hogy a mű „a létezés dala, a létezés örömeinek dala. Ennek jegyében lett nála az ősz is, szemben az átöröklött hagyománnyal, nem a halál, hanem a megújuló élet szimbóluma.” [...]

(6) Az ősz elsősorban a tűnő idő emblémája. Az európai költészetben, a lineáris időfelfogást követve, „az ősz az öregkor, az elmúlás, a hanyatlás, a rezignáció képe”. De nem kizárólagosan ezeké. Az ősz legalább annyira fontos úgy is, mint átmeneti, ellentmondásos jelenség: „Még mindig emlékeztem az elmúlt nyár melegére, de már ad villanásnyi ízelítőket a közeledő zord téltől.” Egyesíti magában a múlt emlékezetét és a jövő ígéretelenségét. Az őszábrázolások szerves részét képezi ez az alapvető kettősség. Az aratáshoz, fényhez, meleghez, szürethez és

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

gyümölcseréshez kötődő őszelelő termékenysége éppúgy jelen van, mint a hervadáshoz, elmúláshoz, sötéthez, csapadékhoz és hűvöshöz fűződő ősztű. Ezt az **ambiguitást** – allegorikusan az emberi életre vonatkoztatva – viszik színre például a *Szeptember végén* első strófájának jellegzetes ellentétpárjai. [...] Az első strófa utolsó két sorának hangzóssága azért is érdemel külön figyelmet, mert ezek a sorok jelentik az átvezetést a vers többi része felé, mely a halál felé billen. Ebben a két sorban azonban még ott visszhangzik a „nyár” emlékezete, mégpedig a kétszer megismétlődő, jelentésében a nyárhoz kötődő képzetekkel éppenséggel ellentétes „már” szóban. [...] A feloldhatatlan kettősség olyan sorokban is megmutatkozik, mint a „Letörlni véle könnyűimet érted, / ki könnyeden elfeledéd hivedet” szöveg hely, hiszen a „könnyeden” szó (mely a korábbi „könnyűimet” **paronomáziája**) éppenséggel a *könnyes*, azaz nehéz, fájdalmas felejtést (avagy, ezek szerint, emlékezést) hívja elő. Nem véletlen, hogy a hangzósság iránt annyira lelkesülő Kosztolányi épp e versben találja meg „bezárva” az őszt.

(7) Ugyanő máshol így jellemzi az őszt átmenetiségét: „Csodálatos pillanat... melyben találkozunk az érett élet telisége is és a kezdődő halál, mely már végtelen. Édesség, gyümölcsök cukros édessége és keserűség, magok mély, tartalmas keserűsége. Hadd rajongjalak körül, te csodatevő, ki életet és halált példázol, s fájdalmat adsz, mely szép, s szépséget, mely fáj, megértetve, hogy csak az lehet szép, ami fáj is.”

(8) Weöres Sándor *Valse triste*¹ című költeménye esetében szintúgy valamiféleképpen az őszt, illetve az őszi világ bemutatásáról van szó. [...] A *Valse triste* keringve szomorúan körbetáncolja az őszt-toposzokat, megérinti őket, mindegyikkel fordul egyet, és játékba lép velük nem évődve, inkább ironikusan. Egyszerre fordul az elmúlás lineáris szemlélete felé, ám alapvetően ciklikus, visszatérő struktúrákkal dolgozik, mind a vers szerkezetét, mind képességét tekintve. [...]

(9) Az őszi kavalkáddal és különböző minőségek keveredésével áll szemben, ellenpontként a tél. Amikor a tél a halál jelölője lesz, akkor egyik legjellemzőbb **attribútuma** a némaság, a csend [...], a magyar nyelviségben a „tél”-be erőteljesen beleivódott a halál.

Forrás: Lapis József (2014): *Ősz és tél között – egy toposz nyomában*. In: Lapis József (szerk.) *Az elmúlás poétikája*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen. 53-61.
Módszertanilag indokolható célból a feladathoz igazított szöveg.

1. Az *Ősz és tél között – egy toposz nyomában* című szövegrészlet *Az elmúlás poétikája* című értekezés egy részlete. Nevezze meg az értekezés műfajának két jellemzőjét!

2 pont	
--------	--

2. A szöveg több idegen szót tartalmaz, melyeknek megadjuk a főnévi jelentését. A szövegkörnyezet ismeretében kapcsolja össze az alábbi jelentéseket a szövegben kiemelt idegen szavakkal!

a) különböző értelmű, de hasonló hangzású szavak egybefűzése _____

b) kétértelműség, kettősség _____

¹ A cím jelentése: 'Szomorú keringő'.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

c) hasonlóság, megegyezés, megfelelés _____

d) olyan tulajdonság, mely szükségszerűen hozzátartozik valakihez, valamihez _____

4 pont

3. A szerző alapvetően kétféle időfelfogást említ. A szöveg információi alapján töltsse ki a táblázatot! (4)

Szemlélet, világnézet	Időfelfogás	Az emberi élet pályáíve
		analóg a természettel
nyugati, európai		

2 pont

4. Nevezzen meg az őszön kívül két időtoposzt a szövegben is említett jelentésével vagy attribútumával együtt! (3, 9)

a) _____

Lehetséges jelentése vagy attribútuma: _____

b) _____

Lehetséges jelentése vagy attribútuma: _____

2 pont

5. Az olvasott szöveg egy-egy bekezdése összekapcsolható az alábbi idézetek valamelyikével. Adja meg a bekezdés számát, majd szó szerint idézze csak azt a szövegrészt, amely leginkább alapjául szolgált döntésének!

a) „Ezt hozta az ősz. Hús gyümölcsöket
üvegtálon. Nehéz, sötét-smaragd
szőlőt, hatalmas, jáspisfényű körtét,
megannyi dús, tündöklő ékszerét.”

A bekezdés száma: _____

A szöveg részlete: _____

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

b) „Mindegy, hogy rég vagy nem-rég,
nem marad semmi emlék,
az ember szíve vásik,
egyik nyár, mint a másik.”

A bekezdés száma: _____

A szöveg részlete: _____

c) „Levetette szép ruháit,
Csendesen levetkezett;
Majd felöltözik, ha virrad
Reggele, a kikelet.”

A bekezdés száma: _____

A szöveg részlete: _____

d) „Most tél van és csend és hó és halál.”

A bekezdés száma: _____

A szöveg részlete: _____

4 pont	
--------	--

6. Az idő metaforikus, szimbolikus jelentéseivel a regényirodalomban is találkozhatunk. Olvassa el az alábbi két regényrészletet, majd összefüggő mondatokban adja meg válaszát a feltett kérdésekre! (Két-két tartalmi elemet írjon!)

a) „Körültem minden elváltozott. Hiába éled a fiatalos². Hiába sarjaz a rét; nékem nem kékülnek többé a domború hegyek, nékem nem csereg a patak, nem virít a rózsabokor...Nem lehelnek ezek többé nyugtatást ebbe a széjjelmorzsoltszívbe, nem folynak belőlök többé örömek. Mikor a természet kebelében feküdtem, mikor azokat hörpölve szívtam jóltévő poharából – édes örömek, odavagytok! Kedves helyem ezután a temetőkert...Ott, ahol a bodza boltos gallyaival egy sírhalmot árnyékoz...”

(Kármán József: *Fanni hagyományai* 1794)

Mi a kapcsolat Fanni létállapota és a szöveg 4. bekezdésének gondolatai között?

3 pont	
--------	--

b) „Ákos összehúzta mogyorószínű őszikabátját, mert fázott. Valami motozást hallott fönn, magasan fönn a levegőben.
– Ez az ősz – gondolta.

Milyen hirtelen jött. Nem fönségesen, nem halálosan, nem nagy pompájában, arany levél-szőnyegével és gyümölcsös koszorújával. Kis ősz volt ez, alattomos, fekete, sárszegi³ ősz. Sötétén gubbasztott mozdulatlan bokrokban, fák felett, házak tetején. A város alján füttyentett egy vonat, és elhangzott a füttye. Kietlen unalom borult mindenre. Vége volt a melegnek. Mindössze ennyi volt.”

(Kosztolányi Dezső: *Pacsirta* 1924)

² fiatal fákból álló erdő

³ Sárszeg: irodalmi névadás, a Pacsirta című regény helyszíne

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

**8. Vizsgálja meg a szöveg alábbi mondatát, és fejezze be a megkezdett állításokat!
Pontosan fogalmazzon!**

Nem véletlen, hogy a hangzósság iránt annyira lelkesülő Kosztolányi épp e versben találja meg „bezárva” az őszt.

a) A mondat szerkezetét tekintve: _____

b) Az első tagmondat állítmánya: _____

az állítmány fajtája: _____

c) A „lelkesülő” szó szófaja: _____

d) A „találja” szóban előforduló mássalhangzótörvény: _____

4 pont	
---------------	--

9. Hamlet híres szavait Arany János fordításában ismerjük leginkább:

„Kizökkent az idő; - oh, kárhozat!
Hogy én születtem helyre tolni azt.”

De más fordításokat is ismerünk, ezekből közlünk most hármat.

„Korunk meghibbant⁴: - Óh balvégzet átka,
Hogy helyrelökni jöttem e világra.” (Telekes Béla, 1903)

„Kibicsaklott az idő. Átka rajtam:
Azért születtem meg, hogy helyre rakjam.” (Eörsi István, 1999)

„A világ szétesett; átok ül rajtam,
Most én kellek hozzá, hogy összerakjam.” (Nádasdy Ádám, 2001)

⁴ A *hibban* szó korabeli jelentése: 'félrecsúszik', 'egyensúlyát veszti', 'a test valamely része megrándul'

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

a) A különböző fordítások alapján töltsse ki a táblázatot!

Fordítók	Az első tagmondat / mondat alanya	Az első tagmondat / mondat állítmánya	Hamlet feladata (E/1)
Arany János	az idő	kizökkent	„én születtem helyre tolni azt”
	az idő		
		szétesett	
Telekes Béla			

3 pont

b) A kitöltött táblázat elemeit megvizsgálva és összehasonlítva Ön szerint melyik fordítás/értelmezés tér el leginkább a többitől? Választását összefüggő mondatokban indokolja!

3 pont

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

10. Az irodalmi művekben gyakran vetjük össze az elbeszélt időt az elbeszélés, történetmondás idejével. Írja be a táblázatba a jellemző jegyek betűjelét és a jellemző szövegek számjegyét!

	az elbeszélt idő nagyjából megegyezik az elbeszélés idejével	az elbeszélt idő nagyobb, hosszabb, mint az elbeszélés ideje	az elbeszélt idő rövidebb, mint az elbeszélés ideje
Jellemző jegyek			a
Jellemző szövegek	2		

Jellemző jegyek:

- a) megnyújtott, megállított idő
- b) sűrítés, időtömörítés
- c) dialógus

Jellemző szövegek:

- 1) „És ez így megy évről-évre,
Télen-nyáron, szünet nélkül;
Harmat-arca hó napon ég,
Gyöngé térde fagyban kékül.
Oh! irgalom atyja, ne hagyj el.”

- 2) ROMEO Szentnek s zárandoknak hát nincs-e ajka?
JÚLIA Van, ámde csak imádkoznak vele.
ROMEO Ó, szent, kezed ajkad kövesse, rajta,
Halld meg imám, ne lökj pokolba le.
JÚLIA A szent csak áll, bár hallja az imát.
ROMEO Állj s a jutalmat én veszem im át.
Ajkadtól ajkam így lesz büntelen.

- 3) „Az új vendég kezébe vette az asztalkendőt, leporozta maga előtt, sőt jobbra és balra is az asztalterítőt. Aztán figyelmesen kibontotta a szalvétát, mintha valamely varázslatot művelne; az asztalkendőt aztán a nyakába kötötte, jól elrendezvén azt elől a mellén, hogy ráncot ne vessen, valamint hátul a gallérjánál, hogy az asztalkendő két csücske hasonlatos lett valamely pár malackörömhöz.
Ez után a művelet után új helyre tette az asztalon a sótartót, a paprikatartót, fogpiszkálótartót, mint valamely kis bálványokat, amelyeknek megengedtetik résztvenni a közelgő ceremóniában. Látszott, hogy nem először végzi ezt a fontos műveletet, minden kis bálványnak megvolt a maga helye, amelyre engedelmesen elvonult.”

4 pont	
---------------	--

40 pont	
----------------	--

Az érintett művek szerzője, címe, forrása a javítási-értékelési útmutatóban került feltüntetésre.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

MŰÉRTÉLMEZŐ SZÖVEG ALKOTÁSA

Értelmezze Nagy Gáspár költeményét! Elemzésében mutassa be az idősíkok jelentésteremtő szerepét, a mű meghatározó motívumait, valamint vizuális és poétikai eszközeit!

Fogalmazása 400-800 szó terjedelmű legyen!

Nagy Gáspár: Rengéseim

Amit megúsztam múlt nyáron Kaliforniában
az az idén januárban – 33 év után – itthon
lett való*
pontosan de többnyire pontatlanul írva/ejtve
szülőfalum nevét otthon lett v a l ó s á g
rengett a föld és rengett a hír a hajnali rádióban
morajlott bennem egyszerre a félelmes
emlék amit akkor '56 Nagyszombatján
a legnaposabb tavaszi délutánon éltem át
készülvén a Föltámadásra
utcát udvart söpörtünk felnőttek gyerekek
valami földöntúli játszadozásra is emlékszem
valami illatos égből pillanatra
mert megbotlottam szédültem
és a szomszédék kéménye mint egy rakéta
pár méterre húzott el mellettem
és morajlott és rengett és hörgött...
repedtek falak hullott a frissen meszelt
házakról a mész és szánkáztak a tetőnkőről
a cserepek
nagyanyám nagy sietve – már amennyire sietni tudott –
az udvar közepére botozott
imádkozott fennhangon és megjósolta
lesz még ebben az évben *valami*
már volt januári árvíz
most ez a földindulás de lesz még ennél
szörnyűbb is mert istentelen a nép
hát lett
eljött október
az ő összes rengéses haragjával
feküdtünk szalmazsákon éppen akkor
volt félig szétvert állapotban a ház
a kötővasak miatt
és jöttek a menekültek
meséltek nekem a forradalomról

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

velem egykorú fiúk hőstetteikről
s aztán át a határon
meg sem álltak Kaliforniáig
ezek a fiúk
akik most ott félnek a földrengéstől
de akkor nem féltek a tankoktól sem
csak éppen szüleik kezét fogva menekültek
akik nem tudták mi lesz holnap
milyen vérzivatar milyen földrengés következik
emlékszem még sokáig rengett a föld
az osztályajtó helyén pokróc lógott
így könnyebben kijutunk az udvarra
ha éppen „dőlné össze az iskola”
mondta a tanítónk
egyszer rengett még komolyabban
emlékszem nagyon megbillent a térkép
s én maradtam utolsónak
szent bámulattal néztem a Csendes óceán
kékségét éppen Kalifornia partjainál
.....
most azon gondolkodom
ha nagymama élne mit mondana nekünk
milyen imát milyen jóslatot?

(1989)

Forrás: Nagy Gáspár, *Mosolyelágazás* (1993) című kötet. *Nagy Gáspár összegyűjtött versei* (2007) Püski Kiadó, Budapest. 326–327.

Nagy Gáspár (Bérbaltavár, 1949 – Budapest, 2007) költő, író

*Földrengések Bérbaltaváron:

1956. március 31.

1989. január 26-27.

1989 – A magyarországi rendszerváltoztatás éve.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

		pontszám	
		maximális	elért
I. Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor		40	
II. Szövegalkotási feladatok	Műértelmező szöveg	Tartalom	15
		Szövegszerkezet	5
		Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	10
		Összesen	30
	Reflektáló szöveg	Tartalom	5
Problémaérzékenység		5	
Gondolatmenet		5	
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)		5	
Összesen		20	
Helyesírás		8	
Íráskép		2	
Az írásbeli vizsgarész pontszáma		100	

dátum

javító tanár

		pontszáma egész számra kerekítve	
		elért	programba beírt
I. Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor			
II. Szövegalkotási feladatok	Műértelmező szöveg		
	Reflektáló szöveg		
Helyesírás			
Íráskép			

dátum

dátum

javító tanár

jegyző